

Abitaziuns secundaras èn omnipreschentas en il chantun Grischun.

FOTO MARCO HARTMANN

Da la surpraisa al cumpromiss

Avant 10 onns, ils 11 da mars 2012, aveva il suveran svizzer ditg GEA a l'iniziativa per limitar abitaziuns secundaras. Enfin ch'ina lescha correspondentia è però ida en vigur hai duvrà passa tschintg onns – cun far tranter auter era il viadi a Losanna sur il Tribunal federal. Ina cronologia da decisiuns e svilups dals davos 10 onns en connex cun la realisaziun da segundas abitaziuns.

FLURIN CLALÜNA/RTR

11 da mars 2012, dumengia da votaziun: 50,6% da las votantas e dals votants ed era 13,5 chantuns vulan che segundas abitaziuns vegnan reguladas. Abitaziuns secundaras na duain betg far or dapli che 20% da las abitaziuns d'ina vischnanca. Il Grischun ha però refusà quella dumengia l'iniziativa cun 57,3% NA. Per las regions da muntogna sco il Grischun è il GEA a l'iniziativa lantschada da l'ecologist Franz Weber e si'organisaziun «Helvetia Nostra» ina gronda surpraisa e surtut ina sfida. Surtut la branscha da construcziun, ma era il turissem teman grondas perditas.

2012: Vigur immediata e tuttina spustà

L'artitgel costituziunal 75b valia a partir d'immediat, aveva la Cusseglia federala *Doris Leuthard* declarà avant las medias anc la saira da la decisiun. Abitaziuns che hajan gia survegnì la lubientscha da bajegiar possian dentant anc vegnir realisadas.

Per las regions da muntogna paran las consequenzas en quel mument dramaticas e betg previsiblas. En il Grischun èn 146 da 176 vischnancas pertugadas dal stop da construcziun per abitaziuns secundaras. Il cusseglier guvernativ grischun e parsura dal Departament d'economia da quella giada, *Hansjörg Trachsel* (PBD), ha valità la decisiun da quella dumengia cun ils plets: «in di nairischem».

Tschintg mais pli tard, ils 22 d'avust 2012, ha il Cussegl federal preschentà l'ordinaziun transitorica per l'iniziativa. Quella lascha bieras libertads als chantuns. Uschia duai il scumond da bajegiar novas abitaziuns secundaras vegnir realisà pir a partir dal 1. da schaner 2013. Enfin lura possian las vischnancas anc lubir la construcziun d'abitaziuns «fraidas». Plinavant duai era esser pussaivel pli tard da transfurmar emprimas abitaziuns en abitaziuns da vacanzas.

Ils iniziants da «Helvetia Nostra» han però criticat fermamain quest'ordinaziun dal Cussegl federal. Els han valità quella sco ina «refusa da la democrazia» e che la voluntad dal pievel na saja betg vegnida respectada.

Sco consequenza da l'ordinaziun transitorica datti in record tar las dumondas da bajegiar. Tenor il monitor d'immobiglias da la banca Credit Suisse ha il GEA a l'iniziativa cunter abitaziuns secundaras procurà per in veritabel boom. En la Surselva ed era en l'Engiadina hajan els observà ina dublegiada da las dumondas da bajegiar cumpareglià cun la media dals ultims tschintg onns. Cunter quest augment sa dosta er «Helvetia Nostra» en furma fitg concreta. L'organisaziun d'ambient ha inoltrà passa 1000 recurs tar blers projects.

2013: Losanna e la proposta grischuna

Ils 22 da matg 2013 ha il Tribunal federal decis che l'iniziativa valia gia a partir da la dumengia da votaziun dals 11 da matg 2012, sco che la cussegliera federala *Doris Leuthard* aveva atgnamain annunzià. Concret ha il pli aut tribunal da la Svizra decidì quel di en trais cas grischuns che valevan sco cas da precedenza. La decisiun vuleva dir che tut las dumondas da bajegiar ch'eran vegnidas lubidas tranter ils 11 da mars 2012 ed ils 31 da december 2012 stuevan vegnir annulladas. En il Grischun eran pertugads circa 150 projects da construcziun da questa decisiun da Losanna.

Ils 4 da zercladur 2013 han però trais parlamentararis grischuns fatg ina proposta: *Stefan Engler* (PCD), *Martin Schmid* (PLD) e *Heinz Brand* (PPS) han preschentà in'atgna proposta per ina lescha davart las abitaziuns secundaras. Ils trais giurists han proponì tranter auter che abitaziuns ch'existian gia avant ils 11 da mars 2012 possian vegnir transfurmadas en abitaziuns secundaras.

Ils trais politichers grischuns han vulì preschentar cun lur proposta ina basa da discussiun ed accelerar las lavurs per ina lescha federala davart las abitaziuns secundaras. Las reacziuns èn dentant stadas modestas. La Conferenza da las regenzas dals chantuns alpini ha bain beneventà las stentas e l'engaschament dals trais politichers – ella n'ha però vis nagins novs aspects.

Mo la Fundaziun svizra per la protecziun e la tgira da la cuntrada ha criticat en questa fasa che la gronda libertad per possessurs d'abitaziuns primaras possia avair l'effect ch'ils indigenes pudessan vegnir stgatschads or dals vitgs.

2014: Il messadi cun bieras excepziuns

Ils 19 da favrer 2014 è il messadi per lescha federala lura vegnì mess sin maisa: Bunamain dus onns suenter la decisiun dal pievel ha il Cussegl federal preschentà sia proposta per la lescha federala davart las abitaziuns secundaras.

Tenor quel duai vinavant esser pussaivel – er en vischnancas cun dapli che 20% abitaziuns secundaras – da bajegiar talas, sche quellas vegnan dadas a fit a turists. Ellas ston pia esser administradas ed integradas en in concept, sco p.ex. en in ressort da vacanzas. Ultra da quai duain persunas indigenas pudair bajegiar sper l'atgna abitaziun era abitaziuns secundaras per generar entradas.

Ils 25 da settember 2014 ha il Cussegl federal stadi tractà la lescha. Ina maiortad da quel cussegl è suandada sia cumissiun ed ha approvà ulteriuras excepziuns per tuttina pudair construir novas u engrondir abitaziuns secundaras gia existentas en vischnancas ch'èn sur la quota. Per exempel duain possessurs d'abita-

ziuns secundaras pudair engrondir quellas per in terz. Il Cussegl dals stadis vul che betg mo bajetgs protegids e da gronda muntada per il maletg dal vitg pon vegnir transfurmadas en segundas abitaziuns, mabain era bajetgs degns da vegnir mantegnids.

2015: In cumpromiss enstagl d'in referendum

Ils 3 da mars 2015 ha Cussegl nazional acceptà in cumpromiss che «Helvetia Nostra», la PPS e la PLD avevan negozià. Cun quel cumpromiss è vegnì evità ch'ils aderents da l'iniziativa prendian il referendum encunter la lescha. Il cuntegn principal dal cumpromiss: mo pli la mesadad da la surfatscha dad in hotel e mo bajetgs protegids e da gronda muntada per il maletg dal vitg dastgan vegnir transfurmads en abitaziuns secundaras. Stritgà dal tut ha il Parlament federal la fin finala era la pussaivladad da bajegiar novas abitaziuns secundaras sche quellas vegnan simplamain publicadas sin ina plattafurma da cudeschaziun.

Cun sustegn da la sanestra e cunter la resistenza da la PCD e la PLD chatta il cumpromiss ina maiortad confortabla en la chombra gronda. Anc en la medema sessiun han las duas chombras reglè las differenzas ed ils 20 da mars 2015 ha il Parlament federal approvà la nova lescha federala davart las abitaziuns secundaras en las votaziuns finalas.

2016: Lescha va en vigur

Sin ils 1. da schaner 2016 va la lescha en vigur. Ed anc ina giada tschintg onns pli tard, il 2021, tira il Cussegl federal ina bilantscha positiva da las consequenzas da la lescha federala davart las abitaziuns secundaras.

Las abitaziuns politisadas

Cun la decisiun d'avant 10 onns èn las «segundas abitaziuns» u las «abitaziuns secundaras» daventadas in politicum. Ma uschè banal sco ch'i tuna: Tge èn atgnamain segundas abitaziuns? – En quella categoria crodan tuttas abitaziuns en Svizra che na vegnan betg duvradas e nizzegiadas da persunas cun domicil en la vischnanca correspondentia u che na vegnan era betg utilizadas per lavur u scolaziun. Per il solit èn quai damai abitaziuns da vacanzas. Ma en tut las discussiuns politicas vai surtut per abitaziuns ch'èn en possess da persunas ch'han lur domicil principal ordaifer la vischnanca. (fmr)